

VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA

2015 - 2018

MÄNTSÄLÄ-PORNAINEN

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	2
2. TIEDOTTAMINEN.....	4
3. ELINYMPÄRISTÖ, RAKENTAMINEN JA LIIKKUMINEN	5
4. ITSENÄISEN ELÄMÄN TUKIPALVELUT	7
5. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT JA KUNTOUTUS.....	8
6. VARHAISKASVATUS	10
7. KOULUTUS JA OPISKELU.....	11
8. TYÖLLISTYMINEN AVOIMILLE TYÖMARKKINOILLE	12
9. KULTTUURI JA VAPAA-AIKA.....	13
10. VAMMAISNEUVOSTO	14
11. LÄHTEET	16

1. JOHDANTO

Vammaispoliittinen ohjelma vuosille 2015–2018 on laadittu Mustijoen perusturvan kattavalle alueelle. Vammaispoliittista ohjelmaa varten on tehty opinnäytetyönä nykytilanteen kuvaus sekä tarvekartoitus, jossa käytettiin hyödyksi Suomen vammaispoliittisen ohjelman sisältöalueita (STM: esitteitä 2010:4). Opinnäytetyöhön sisältyi kysely, jonka tuloksia on ohjelman laadinnassa hyödynnetty. Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteena on palvelun laadun ja saatavuuden parantaminen sekä kirjata ohjelmaan toimenpiteet, jotta palveluja toteutetaan johdonmukaisemmin ja tavoitteellisemmin vammaisten henkilöiden hyväksi. Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteena on ohjata kunnallista päätöksentekoa ja toimialojen vuosisuunnittelua. Ohjelma toimii päättäjille ja järjestöjen edustajille tietolähteenä.

Suomen vammaispoliittinen ohjelma linjaa konkreettisia vammaispoliittisia toimenpiteitä. Näillä tavoitellaan kestävää ja vastuullista vammaispolitiikkaa, joka edellyttää eri hallinnonaloilta toimenpiteitä lähivuosille sekä myös pidemmällä ajanjaksolla pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti. Ohjelman taustalla on kaikkien ihmisten yhdenvertaisuus, jolloin kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet elää ja toimia yhteiskunnassa. Yhteiskunnassa kestävä vammaispolitiikan toteuttamisesta ovat vastuussa sekä julkinen ja yksityinen sektori että kansalaisyhteiskunta, mutta valtio kantaa viimesijaisen vastuun vammaispolitiikan toteutumisesta.

Suomen vammaispoliittiseen ohjelmaan on linjattu viisi toimenpidekokonaisuutta, joiden toteuttamisesta vastaavat pääsin valtio, sen eri ministeriöt sekä kunnat. Nämä toimenpidekokonaisuudet ovat seuraavat:

1. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus on hyväksyttävä Suomessa.
2. Vammaisten henkilöiden taloudellisia elinoloja on parannettava ja vammaisten henkilöiden köyhyyttä on torjuttava.
3. Vammaisten henkilöiden on saatava tarvitsemansa palvelut laadukkaina kaikkialla Suomessa.
4. Yhteiskunta on muutettava saavutettavaksi, että vammaiset ihmiset voivat osallistua kaikkien yhteiskunnalliseen toimintaan.
5. Vammaistutkimusta ja tietoa vammaisuudesta on lisättävä ja vammaispalvelujen laatua on kehitettävä.

Valtakunnallisesta vammaispoliittisesta ohjelmasta on laadittu kuntatasolle oma vammaispoliittinen ohjelma, jonka tavoitteet on tuotu lähelle kunnallisia toimijoita ja jonka toimenpiteillä kunta omalta osaltaan pyrkii turvaamaan kunnan alueella asuvien vammaisten henkilöiden mahdollisuudet itseenäiseen ja yhdenvertaiseen elämään.

Tässä vammaispoliittisessa ohjelmassa käsitellään kahdeksaa eri sisältöaluetta, jotka ovat tiedottaminen, elinympäristö, rakentaminen ja liikkuminen, itsenäisen elämän tukipalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut, kuntoutus, varhaiskasvatus, koulutus, työllistyminen sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut.

Vammaispolitiikassa on kyse kaikkien kuntalaisten tasa-arvoisesta mahdollisuudesta elää, osallistua ja toimia yhdessä. Vammaispalvelulain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön elämän edellytyksiä yhdenvertaisena yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä (VPL 1987/380). Kunnan tulee ehkäistä ja poistaa vammaisten henkilöiden toimintamahdollisuuksia rajoittavia esteitä ja haittoja siten, että he voivat toimia yhteiskunnassa tasa-vertaisena jäsenenä. Vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet järjestetään siten, että ne tukevat heidän omatoimista suoriutumistaan (VPA 1987/759). Vastuu palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä kuuluu kunnalle. Vammaisen henkilö voi saada tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia, jos hän ei saa niitä muun lain perusteella.

Vammaispalvelulaissa vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on pitkäaikaisesta vammasta tai sairaudesta johtuen erityisiä vaikeuksia suoritua tavanomaiseen elämään kuuluvista toiminnoistaan. Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa vammaisuus määritellään seuraavalla tavalla: "Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, jonka vuorovaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa."

Vaikeavammaisuus on käsite, jonka sisältö määrittyy suhteessa vammaisen ihmisen elämäntilanteeseen ja ympäristöön ja merkitsee runsasta avun, palveluiden tai tukitoimien tarvetta. Vammais- palvelulain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin oikeutetun vammaisen henkilön määrittely sisältää toisistaan eroteltavia määreitä eli "pitkäaikaisuus", "henkilön erityiset suoriutumisasikeudet", "tavanomaiset elämäntoiminnot" ja "välttämätön tarve". Vaikeavammaisuus määritellään aina suhteessa toimintaan tai palvelun tarpeeseen. Mustijoen yhteistoiminta-alueella vammais- palvelulain mukaisten palveluiden piirissä on ohjelman laadintahetkellä 300 asiakasta.

Laissa kehitysvammaisten erityishuollosta (1977) säädetään erityishuollon antamisesta niille henkilöille, joiden kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt sairauden, vian tai vamman johdosta ja joka ei saa palveluita muun lain perusteella. Erityishuolto edistää päivittäisissä toiminnoissa suoriutumisessa, toimentulossa ja yhteiskuntaan sopeutumisessa. Kehitysvamma- palveluiden piirissä on ohjelman laadinta-aikaan yhteistoiminta-alueella 130 asiakasta.

Valtakunnan tasolla työryhmä selvittää parhaillaan vammaisia henkilöitä koskevan sosiaalihuollon erityislainsäädännön uudistamista. Tavoitteena on yhdistää vammais- palvelulaki ja kehitysvamma-

laki yhdeksi erityislaiksi. Uudistuksessa keskeistä on palvelun/tuen tarvelähtöisyys ja yksilöllinen palveluiden kokonaisuus. Lain valmistelu siirtynee seuraavalle hallituskaudelle.

2. TIEDOTTAMINEN

Asiallinen tiedonkulku Mustijoen perusturvan alueella takaa vammaisille täysivaltaisen osallistumisen ja vaikuttamisen kuntien suunnitteluun sekä palvelujen ja elinolojen kehittämiseen. Kaikilla kuntalaisilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet saada tietoa. Esteettömyys viestinnässä ja tiedon-saannissa merkitsee niiden tasavertaista saavutettavuutta ja käytettävyyttä. Kaikille kuntalaisille kohdennettujen tiedottamistilaisuuksien on oltava esteettä myös viestinnän ja tiedottamisen osalta.

Kuntien tulee kiinnittää erityistä huomiota tiedottamiseen vammaisille silloin, kun lainsäädännössä, palveluissa tai elinympäristössä tapahtuu vammaisia henkilöitä koskevia muutoksia. Hallintopalvelut vastaavat kunnissa yleisen tiedottamisen kehittämisestä.

Asiakaskyselyssä vastaajat olivat sitä mieltä, ettei yhteiskunnan palveluista ja tukitoimista tiedoteta riittävästi. Monet olivat myös sitä mieltä, ettei tietoa saa, ellei sitä pyydä tai ota itse selvää.

Tavoitteet:

- Vammaisille henkilöille kohdistetun tiedottamisen parantaminen ja tehostaminen
- Aisti- ja kommunikaatiovammaisten viestintämahdollisuuksia tuetaan eri muodoissa esim. induktiosilmukat, akustiikan huomiointi, viittomat, puhetulkit
- Teknisten laitteiden käyttöön ja huoltoon on nimettävä vastuhenkilö

Toimenpiteet:

- Erityisryhmien tarpeiden huomiointi kunnan viestintäohjeissa
- Kunnan nettisivujen parantaminen 2015
- Vammaisryhmille kohdistetut kirjalliset esitteet, selkokielellä 2015
- Vammaisneuvoston roolin selkeyttäminen tiedottamisessa
- Molempien kuntien kotisivujen tietoja muun muassa vammaisuuden osalta on päivitettävä yhtä aikaa ja varmistettava, että linkit kuntien kotisivujen välillä toimivat. Mäntsälän kunnan kotisivujen laajempi parantaminen vuoden 2015 aikana.
- Mäntsälän ja Pornaisten vammaisryhmille kohdistetut kirjalliset esitteet selkokielelle 2015
- Vammaisneuvoston roolin selkeyttäminen tiedottamisessa molempien kuntien alueella.

Vastuutahot:

- Perusturvan vammaispalveluyksikkö
- Vammaisneuvosto
- Alan järjestöt
- Kuntien tekninen toimiala (esim. kuntien tilojen kuunteluolosuhteiden toimivuus)
- Hallintopalvelut
- Vastuuhenkilö nimettävä

3. ELINYMPÄRISTÖ, RAKENTAMINEN JA LIIKKUMINEN

Liikkumis- ja toimintaesteisiä ovat henkilöitä, joiden kyky liikkua tai toimia itsenäisesti on sairauden, vamman, ikääntymisen tai muun syyn takia heikentynyt joko väliaikaisesti tai pysyvästi.

Elinympäristön terveellisyys, turvallisuus ja viihtyvyys ovat väestön fyysisen ja psyykkisen terveyden ylläpitämisen edellytyksiä. Tähän luo perustan hyvä suunnittelu ja kaavoitus. Rakentamisen esteettömyys palvelee vammaisia, mutta se palvelee myös muita ihmisryhmiä, kuten vanhuksia ja lapsia.

Esteettömien ja yksilöllisten asuntojen tarjonta vaihtelee eri puolilla maata. Asuntojen esteettömyys ja toimivuus mahdollistavat vammaisten henkilöiden suuremman omatoimisuuden ja hyvinvoinnin. Ratkaisujen tulee ulottua kodin ulkopuolelle koko elin- ja toimintaympäristöön. Toimenpiteiden tavoitteena on parantaa vammaisten henkilöiden elämänhallintaa. Tavoitteena on myös vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän yhteiskunnallisten ja toiminnallisten esteiden purkaminen. Asiakas- kyselyn vastaajien mielestä palvelu- ja tukiasuntoja ei ole riittävästi. Asumisen valintamahdollisuuksia tulisi lisätä.

Mäntsälän valtuuston hyväksymän ja Pornaisissa valmisteilla olevan kunnan asunto-ohjelman mukaan erityisryhmien tarpeet tulee huomioida asuntotuotannossa. Asunto-ohjelmaa valtuustossa arvioitaessa tulee erityistarpeiden näkökulma huomioida. Luottamushenkilöiden sitoutuminen resursoinnin näkökulmasta on välttämätöntä, mikäli ohjelmaan on sitouduttu. Kunnalla ei ole omia kehitysvammaisten tai vammaisten asumispalveluyksiköitä. Asumispalvelut on järjestetty Eteva kuntayhtymän sekä yksityisten palvelujen tuottajien kautta kunnan alueella sekä muissa lähikunnissa. Kunta on järjestänyt vakituisen asumisen ryhmäkodissa tai hoitokodissa 26 henkilölle (2013).

Vanhempien luona asuville kehitysvammaisille henkilöille on Mäntsälässä tehty Asta-asumisen toimintojen arviointi. Asta on päivittäisen asumisen toimintoja arvioiva lomakkeisto.

Lomake on kehitetty Asumispalvelusäätiö ASPAn Omaan elämään - Turvallisen asumisen projektissa. Tätä arviointia käytetään palvelusuunnittelussa ja arvioitaessa kehitysvammaisten henkilöiden asumisen tarvetta lähitulevaisuudessa.

Julkisen liikenteen kehittämisessä tulee huomioida myös vammaisten ihmisten tarpeet. Kuljetuspalvelun tavoitteena on edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoista liikkumista järjestämällä heille liikkumismahdollisuus lähes samoin yksilöllisin kustannuksin kuin joukkoliikennettä käyttäville kuntalaisille.

Vammaispalvelulain mukaisen vaikeavammaisten kuljetuspalveluiden järjestämisvelvollisuus koskee jokapäiväiseen elämään liittyviä kuljetuksia, joilla tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön asuinkunnan alueella tapahtuvia kuljetuksia tai lähikuntiin ulottuvia kuljetuksia. Vammaispoliittisen ohjelman laadintatilanteessa vaikeavammaisten kuljetuspalvelussa on yhteistoiminta-alueella asiakkaita 268 ja sosiaalihuoltolain mukaisessa kuljetuspalvelussa 36.

Mäntsälässä suoritetussa asiakaskyselyssä joukkoliikenteen toimivuuteen ei oltu tyytyväisiä. Tyytyväisiä kuljetuspalveluissa oltiin vammaispalvelulain mukaisiin ja sosiaalihuoltolain mukaisiin kuljetuksiin sekä koulu- ja opiskelijakuljetuksiin. Asiakaskyselyssä vastaajien mielestä esteettömyys on jokseenkin tai täysin huomioitu rakennussuunnittelussa. Liikkuminen julkisissa tiloissa on pääosin vastaajien mukaan esteetöntä. Vastaajien mielestä keskustassa pysäköintipaikkoja on liian vähän. Asiakaskyselyn vastaajat nostivat esille, että kaikki kunnan liikuntapaikat eivät ole esteettömiä.

Tavoitteet:

- Joukkoliikenteen kehittämisessä huomioidaan haja-asutusalueella asuvat. Joukkoliikenteen lisääminen ja vaihtoehtoiset kuljetusmahdollisuudet selvitetään (esim. pikkubussit, taksi tms.)
- Liikuntapaikkojen, torialueen ja toimitilojen sekä kevyen liikenteen väylien esteettömyyden selvittäminen
- Normaalisessa asuntotuotannossa huomioidaan jo ennakoivasti asuntojen esteettömyys

Toimenpiteet:

- Vaikutetaan joukkoliikennepalveluiden kehittämiseen
- Liikuntapaikkaselvitys Pornaisissa
- Rakentaminen, integroitu kehitysvammaisten asumisyksikkö Mäntsälässä
- Esteettömyyselvitys /kevyen liikenteen väylät, liikuntapaikat, torialue, toimitilat)
- Induktiosilmukka kaikkiin uusiin yhteisiin tiloihin

Vastuutahot:

- Tekninen toimi (joukkoliikenne, liikuntapaikkojen hoito, kadut ja tiet, rakentaminen, esteettömyys)
- Sivistyspalvelut / vapaa-aikapalvelut (liikuntapaikkaselvitys)
- Vammaisneuvosto
- Mäntsälän vuokra-asunnot Oy

4. ITSENÄISEN ELÄMÄN TUKIPALVELUT

Yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan vammaisten henkilöiden tulee saada tarvitsemansa palvelut kunnan yleisistä peruspalveluista muiden kuntalaisten tapaan. Vammaisilla henkilöillä on peruspalvelujen lisäksi oikeus tarpeen mukaisiin erityispalveluihin.

Vammaispalvelulain ja -asetuksen mukaan palvelut on jaettu kahteen ryhmään eli subjektiiviset oikeudet ja määrärahasidonnaiset palvelut ja tukitoimet. Subjektiivisia oikeuksia ovat: asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat laitteet ja välineet, palveluasuminen, kuljetuspalvelut, henkilökohtainen apu ja päivätoiminta.

Määrärahasidonnaisia palveluja ovat: sopeutumisvalmennus, kuntoutusohjaus, päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, ylimääräiset vaatekustannukset sekä erityisravintokustannukset.

Palveluohjauksen avulla tiedon kulkua vammaisille henkilöille voidaan lisätä. Opinnäytetyön tuloksien mukaan Mustijoen perusturvassa palveluohjausta saadaan, mutta sitä ei ole tarpeeksi saatavilla. Yksilöllisen palveluohjauksen rinnalla ryhmämuotoista informointia ja palveluohjausta voisi lisätä.

Vammaisten henkilöiden kuntoutuspolku on monen tahon palveluiden ja etuuksien yhdistelmä, joka vaatii palveluohjausta. Palveluohjaus on koordinoitua, jolla edistetään yhteistoimintaa eri organisaatioiden ja hallinnonalojen välillä. Se on työtapa, joka korostaa asiakkaan etua. Palveluohjaaja ottaa vastuun asiakkaan palvelukokonaisuudesta. Palveluohjaaja huolehtii asiakkaan kanssa hänen tarvitsemiensa palvelujen suunnittelusta, hankkimisesta ja yhteensovittamisesta sekä huolehtii, että asiakkaan asiat etenevät suunnitelman mukaisesti.

Yksilökohtaisen palveluohjauksen keskeisintä sisältöä ovat neuvonta, koordinointi ja asianajo. Osana palvelujen suunnittelua toimivat palvelujen tarpeen yksilöllinen arviointi sekä asiakkaan voimavarojen kartoitus. Palveluohjaus on tärkeää etenkin muutos- ja siirtymävaiheessa (esim. koulusta työelämään).

Opinnäytetyön tuloksissa tuli esille vertaisryhmätoiminnan tarve sekä avustajan tarve harrastustoimintaan.

Tavoitteet:

- Vammaisten henkilöiden itsenäinen asuminen omissa kodeissaan tarpeen mukaisilla tukipalveluilla

Toimenpiteet:

- Ensisijaisesti palvelut järjestetään kunnan yleisistä peruspalveluista muiden kuntalaisten tapaan, ja jos peruspalvelut eivät riitä ne järjestetään toissijaisen vammaispalvelulain kautta. Näitä palveluja ovat mm. hoidon ja hoivan palvelut tukipalveluineen, asunnonmuutostyöt, vammaispalvelun kodinhoitajan palvelut, henkilökohtainen apu.
- Kolmannen sektorin tarjoamat palvelut mm. vapaaehtoistyö ja tukihenkilötoiminta sekä järjestöjen toteuttama vertaisryhmätoiminta.

Vastuutahot:

- Vammaispalveluyksikkö koordinoi vammaispalvelulain mukaiset palvelut. Palvelusuunnittelun ja ohjauksen avulla järjestetään tarpeen mukaiset palvelut. Jokaisen vammaispalvelun työntekijän tehtäviin kuuluu palveluohjaus.

5. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT JA KUNTOUTUS

Vammaisten henkilöiden tulee saada tarvitsemansa palvelut kunnan yleisistä peruspalveluista. Vammaisilla henkilöillä on peruspalvelujen lisäksi oikeus tarpeen mukaisiin erityispalveluihin vammaispalvelulain ja kehitysvammalain kautta.

Perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido muodostavat suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän perustan. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden terveydenhuolto on osa tätä toimintaa. Vammaiset asioivat terveyskeskuksessa ja erikoissairaanhoidossa samoin periaattein kuin muutkin kuntalaiset. Lääkinnällisellä kuntoutuksella ja siihen läheisesti liittyvällä apuvälineiden hankinnalla pyritään fyysisen tai psyykkisen toimintakyvyn parantamiseen tai säilyttämiseen. Hyvällä terveydenhoidolla pystytään ehkäisemään sairauksien syntymistä ja estämään sairauksien aiheuttaman toimintakyvyn heikkenemistä.

Hoito- ja hoivapalvelut edistävät kuntalaisten hyvinvointia, toimintakykyä ja omatoimisuutta järjestämällä kuntalaisten tarvitsemia kotiin annettavia palveluja ja akuutti- ja pitkäaikaishoitoa. Tavoitteena on ensisijaisesti tukea kotona asumista viemällä riittävät palvelut kotiin oikea-aikaisesti.

Hoito- ja hoivapalvelujen asiakaskunta koostuu ikääntyneistä, monenikäisistä päihde- ja mielenterveysasiakkaita, vammaisista ja pitkäaikaissairaista.

Palvelujen järjestäminen perustuu aina palvelun tarvitsijan kanssa tehtävään palvelutarpeen arviointiin. Avopalveluille on vahvistettu myöntämiskriteerit ja laitoshoitopaikka myönnetään lääkärin päätöksellä. Asiakkaan kanssa tehdään palvelu- ja/tai hoitosuunnitelma, jossa sovitaan järjestettävistä palveluista. Omaiset ja läheiset voivat osallistua palvelutarpeen arviointiin ja suunnitelmien tekoon asiakkaan suostumuksella. Palvelujen turvaamiseksi palvelualueella tulee olla riittävästi asiantuntemusta. Asiantuntemusta lisätään henkilöstön lisäkoulutuksella ja moniammatillisella yhteistyöllä.

Ikääntyvien vammaisten palveluiden järjestämisessä noudatetaan samoja myöntämisperusteita ja linjauksia kuin muidenkin ikääntyvien kohdalla. Palvelut järjestetään niin, että ne ovat kunnan ikääntyneen väestön saatavissa yhdenvertaisesti. Mikäli palveluntarvitsija tarvitsee joitain erityisiä palveluja, noudatetaan niiden järjestämisessä erityislakien ohjeistuksia.

Mielenterveyspalveluissa ensisijaisena hoitotahona ovat sosiaali- ja terveyspalveluiden peruspalvelut ja sen jälkeen tarvittaessa ensisijaisesti erikoispalveluiden avohoito. Päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä ja siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä.

Kuntoutuksen avulla edistetään ja vahvistetaan vammaisten henkilöiden omatoimisuutta. Se tukee eri-ikäisten osallisuutta koulunkäyntiin, opiskeluun, työelämään pääsyyn, työssä jaksamiseen ja taloudellista itsenäisyyttä. Kuntoutustehtävät ja -vastuut on osa yleisiä palveluja ja sosiaaliturvaa. Palvelu- ja sosiaaliturvajärjestelmien sisällä on kuntoutus oma erikoistunut lohkonsa. Vammaisen henkilön kuntoutuspolku on monen tahon palveluiden ja etuuksien yhdistelmä. Palveluiden oikea-aikainen ja oikeasta paikasta saanti vaatii kuntoutuksen yhdyshenkilöä tai palveluohjausta.

Opinnäytetyön kyselyyn vastanneista suurin osa ei käyttänyt terveyskeskuksen palveluita, päihdepalveluita, mielenterveyspalveluita, päivähoitopalveluita tai kotihoidon palveluita. Ei-palveluja käyttäneitten vastaajien määrä vaihteli 20–52 %. Palveluita käyttävien vastaajien määrä oli pieni, joten tarkkoja johtopäätöksiä ei ole vedettävissä. Vastaajat toivoivat lisää kuntouttavia ryhmiä. Asiakaskyselyyn vastanneet toivat esille ikääntymiseen liittyvien kuntoutuspalveluiden riittävyden asiakasmäärän kasvaessa.

Tavoitteet:

- Vammaisen henkilö saa iästä riippumatta palvelun, hoidon ja kuntoutuksen joko kunnan omana toimintana tai yhteistyössä muiden tahojen kanssa.

Toimenpiteet:

- Erikoissairaanhoidon palvelut tukevat Mustijoen perusturvan palveluita.

Vastuutahot:

- Perusterveydenhuolto / kuntoutus
- Hoito ja hoivapalvelut
- Aikuisten psykososiaalinen yksikkö

6. VARHAISKASVATUS

Kunta järjestää päivähoitoa ja esiopetusta myös erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseville lapsille. Osa päivähoidossa olevista lapsista tarvitsee erityistä tukea omassa kasvussaan ja kehityksessään. Erityispäivähoito on osa päivähoitopalveluiden järjestelmää ja sen tehtävä on auttaa lasta ja hänen perhettään silloin, kun lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle tarvitaan erityistä tukea.

Päivähoidossa annetaan varhaista tukea, tarttumalla mahdollisiin huolen aiheisiin sekä käynnistämällä tarvittavia tukitoimia jo lapsen ollessa yleisessä tuessa tai tarjoamalla tehostettua tukea. Näin päästään käynnistämään keskustelut lapsen tilanteesta mahdollisimman varhain sekä vanhempien että kasvattajien kanssa ja miettimään, millaiset asiat päivähoiton arjessa tukevat lasta parhaiten. Myös vanhempia voidaan ohjata palveluiden piiriin. Erityistä tukea saavista lapsista enemmistö on pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneita 5v lapsia tai 0-5v vammaisuutensa tai muusta syystä suunnitelmallista ja kokonaisvaltaista kasvun, kehityksen ja oppimisen tukea tarvitsevia lapsia. Tuen muodot on määritelty kunnassa ja ne toteutetaan yhteistyössä moniammatillisen verkoston kanssa.

Kaikilla lapsilla on oppivelvollisuus vammasta tai sairaudesta huolimatta. Varhaiskasvatuksen tukitoimet järjestetään lapsen päivähoito- ja esiopetuspaikassa, osana lapsen päivittäistä arkea. Asiakaskyselyn vastaajista 47 % ei käyttänyt varhaiskasvatuksen palveluita. Vastaajilla ei ollut erityistä mainittavaa päivähoitopalveluista.

Tavoitteet:

- Lapsen tuen tarpeiden mahdollisimman varhainen toteaminen sekä tuen toteuttaminen lapsen arjessa yhteistyössä moniammatillisen verkoston kanssa.

Toimenpiteet:

- Uusien päivähoitoyksiköiden rakentamisen yhteydessä on huomioitava erityisryhmien tarpeet mm. tilojen että henkilöstötarpeiden suhteen
- Seuraavaan toteutettavaan päiväkotiin rakennetaan tilat pienryhmälle.

Vastuutaho:

- Päivähoito, tekninen toimi

7. KOULUTUS JA OPISKELU

Ihmisten mahdollisuudet omatoimisuuteen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen laajenevat oleellisesti koulutuksen avulla. Vammaisia lapsia ja nuoria on kunnioitettava omana itsenään. Vammaiset koululaiset osallistuvat tasa-arvoisina ja täysivaltaisina jäseninä yhdessä muiden peruskoulun oppilaiden kanssa sivistystoimen tarjoamaan opetukseen. Erilaiset oppijat on nähtävä rikkautena ja pedagogisena haasteena. Koulutusjärjestelmän tulee panostaa erityisesti vammaisten nuorten ohjaamiseen perusopetuksen ja toisen asteen opiskelun nivelvaiheen yli.

Koulun johdolla ja opettajilla on oltava yhteistyötä, koulutusta ja tiedostusta vammaisalan ammattilaisten kanssa erityislasten koulunkäynnin turvaamiseksi myös niillä oppilailla, joilla ei ole avustajia tai he eivät opiskele erityistä tukea tarjoavissa pienryhmissä kokopäiväisesti. Koulussa on otettava huomioon oppilaan saamat selvitykset ja näkemykset sairaaloista, kouluterveydenhuollosta, koulu-psykologilta ja erityisopettajilta. Niiden käyttäminen kouluarjessa auttaa niin opettajia kuin oppilaita.

Peruskoulun jälkeen on mahdollisuus hakeutua erityisammattioppilaitoksiin tai johonkin muihin jatko-opintopaikkoihin, joissa on mahdollista saada erityistä tukea opiskeluun. Kaikilla ikäluokilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatin hankintaan.

Osana koulutusta ja opiskelua tuetaan vammaisten opiskelijoiden osallisuutta ja tuetaan opiskelijan kasvua oman elämänsä itsenäiseksi vaikuttajaksi.

Asiakaskyselyn vastaajien mielestä opiskelumahdollisuuden muihin samanikäisiin nähden ovat hyvät.

Tavoitteet:

- Peruskoulun jälkeisen opiskelupaikan saaminen ja ammattiin kouluttautuminen
- Syrjäytymisen ehkäisy
- Peruskoulunsa päättävien nuorten palveluohjauksen vahvistaminen
- Nuorisotakuu toteutuu yhdenvertaisesti vammaisten nuorten osalta

- Tasavertainen kohtelu
- Koulutus ja tiedostus yhdessä kehitysvamma-alan ammattilaisten kanssa

Toimenpiteet:

- Vammaispalveluyksikön tarjoama palveluohjaus
- Koulujen ja oppilaitosten oppilaanohjaus
- Vammaisen lapsen tukeminen arjen toimissa
- Koulujen ja kehitysvamma-alan yhteistyön kehittäminen
- Asennemuutos kaikilla tasoilla suhtautumisessa vammaiseen oppilaaseen

Vastuutahot:

- Perusturvapalvelut / vammaispalveluyksikkö
- Terveyspalvelut
- Sivistyspalvelut / perusopetus, opetuksen erityispalvelut

8. TYÖLLISTYMINEN AVOIMILLE TYÖMARKKINOILLE

Työelämän ulkopuolella on paljon ihmisiä, myös vammaisia ihmisiä, joilla on halu työskennellä. Vammaisten henkilöiden työllisyysaste on merkittävästi alhaisempi kuin vammattomien ikätovereidensä. Vammaisten henkilöiden työllistyminen vaatii aktiivisia toimia, joilla voidaan parantaa työpaikkojen esteettömyyttä, kehittää työnvälitystä, tukirakenteita ja työpaikkakoulutuksen palveluita.

Vammaisen henkilön ensimmäisen työpaikan löytämiseksi ja työuran käynnistämiseksi tulee kiinnittää huomiota, ettei syrjäytymistä synny tässä vaiheessa. Tarvitaan palveluiden järjestämisessä erilaisia vaihtoehtoja. Keinoina poistaa erityisesti nuorten vammaisten työllistymisen esteitä ovat yksilöllinen ammatinvalinnanohjaus ja neuvonta, yksilöllinen työhönvalmennus samoin kuin työ- ja opetushallinnon yhteistyö ja aktiivinen tuki nuoren työelämään kiinni pääsemiseksi. Tuettu työllistäminen on yksi vaihtoehto syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Kehitysvammaisille kunta järjestää työtoimintaa omana toimintana (25 asiakasta) ja ostopalveluna (42 asiakasta). Asiakaskyselyyn vastanneista työelämässä oli mukana 31 %. Vastaaajien mielestä opiskelumahdollisuudet ovat paremmat kuin työmahdollisuudet.

Tavoitteet:

- Työllistyminen avoimille työmarkkinoille

Toimenpiteet:

- Työllistymistä tuetaan myös Kansaneläkelaitoksen ja muiden tahojen kuten TE-toimiston järjestämän tai rahoittaman kuntoutuksen, työkunnan tutkimusten, valmennuksen, työkokeilujen, työharjoittelun, kurssien ja koulutuksen kautta

Vastuutahot:

- Työ- ja elinkeinotoimisto
- Kela

9. KULTTUURI JA VAPAA-AIKA

Yhteiskunnassa tuotetaan muun muassa liikunta-, kulttuuri- ja kirjastopalveluita, jotka on tarkoitettu kaikille ja kaikenikäisille palveluiden käyttäjille. Palveluita tulee kehittää kaikkien käyttöön, sillä monipuoliset kulttuuri- ja vapaa-ajanpalvelut vahvistavat kaikkien kansalaisten hyvinvointia ja osallisuutta.

Vammaisuus ei saa olla esteenä vapaa-ajan palveluihin osallistumiselle. Jokaisen kuntalaisen pitää voida ensisijaisesti osallistua kaikkiin kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluihin. Erityisliikunnan ohjaus on tärkeää säilyttää, mutta sitä ei kuitenkaan saa erottaa muusta terveystoiminnasta, vaan on pyrittävä tehostamaan yhteistyötä erityisliikunnan ja muun liikunnan välillä.

Vammaisten henkilöiden osallistuminen liikuntaan muiden tavoin edellyttää saumatonta liikuntapalvelukokonaisuutta toimivien matkojen ja esteettömien liikunta- ja urheilupaikkojen muodossa.

Vammaisten henkilöiden on voitava harrastaa muiden tavoin säännöllistä liikuntaa. Tämä vaatii toimivia liikuntapaikkoja, koulutettuja liikunnanohjaajia sekä tietoa liikuntamuotojen yksilöllisestä soveltuvuudesta.

Kulttuuripalveluiden käyttö ja niihin osallistuminen edellyttää kokonaisuutta, jossa on huomioitu esteettömyys matkoissa, ympäristössä, tapahtumissa, tapahtumapaikoissa tai -tiloissa ja palveluissa. Tieto- ja viestintäteknologian käyttöä tulee voida soveltaa niin, että vammaiset henkilöt voivat hyötyä kulttuuripalveluista entistä monipuolisemmin.

Kyselyyn vastaajat olivat tyytyväisiä kirjaston ym. kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen tarjontaan ja riittävyyteen.

Tavoitteet:

- Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen saavutettavuus kaikille vammasta tai toimintarajoitteesta huolimatta

Toimenpiteet:

- Moniammatillinen eri hallinnonalojen yhteistyö, jolla lisätään kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluiden tasapuolista saavutettavuutta
- Kolmannen sektorin toimintaedellytysten tukeminen vapaa-aikapalveluiden järjestämisessä ja sitä kautta palveluiden saavutettavuuden parantamisessa

Vastuutahot:

- Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut
- Alan järjestöt

10. VAMMAISNEUVOSTO

Vammaisneuvoston tarkoituksena on tehdä yhteistyötä vammaisten henkilöiden, heidän omaistensa ja vammaisjärjestöjen välillä vaikuttaen yhteiskuntapolitiikan suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen sekä vammaisten henkilöiden elinoloihin ja hyvinvointiin.

Vammaisneuvoston tehtävänä on edistää ja seurata kunnanhallinnon eri aloilla tapahtuvaa toimintaa tehden aloitteita ja esityksiä sekä antaa vammaisten henkilöiden kannalta lausuntoja. Mäntsälään vuonna 1987 perustetulla vammaisneuvostolla on erilaisia tehtäviä Mustijoen perusturvan alueella.

Vammaisneuvosto edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnassa, edistää yhteistyötä kunnan ja vammaisten henkilöiden välillä ja seuraa eri kunnan hallinnonalojen toimintaa ja niiden päätöksentekoa. Vammaisneuvosto seuraa vammaisten tarpeita ja vammais- ja kuntoutuspalvelujen järjestämistä alueella, tekee aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntojaan suunnittelijoille ja päätöksentekijöille vammaisten asioista.

Vammaisneuvoston tavoitteena on vaikuttaa yhteiskuntasuunnitteluun ja rakentamiseen vammaisten henkilöiden elinolosuhteisiin ja heidän hyvinvointiinsa. Vammaisneuvosto tiedottaa vammaisia koskevista asioista ja seuraa päätösten täytäntöönpanoa kunnassa. Vammaisneuvoston on järjestettävä ala-asteikäisille yhteistyössä koulujen kanssa opetusta ja ohjausta vammaisuudesta molemmissa kunnissa.

Valtakunnallinen vammaisneuvosto seuraa Mäntsälän ja Pornaisten kuntien yhteisen vammaisneuvoston kautta paikallistasolla niitä asioita, joita Suomen vammaispoliittisessa ohjelmassa on sitouduttu panemaan toimeen lähivuosina.

Tavoitteet:

- Vammaisneuvosto järjestää yhteistyössä koulujen kanssa alakouluikäisille tilaisuuksia, joissa kerrotaan vammaisuudesta
- pyritään vaikuttamaan esteettömyyden lisäämiseen kunnissa
- vammaisten päivänä 3.12. vammaisneuvosto myöntää yrittäjälle tai muulle parhaaksi katsomalleen taholle "Parhaasta palvelusta" palkinnon joka toinen vuosi

Toimenpiteet:

- Tilaisuuksia, joissa tiedotetaan ja kerrotaan vammaisuudesta järjestetään säännöllisesti kolmen vuoden välein
- seurataan rakentamista ja pyydetään vammaisneuvostoon lausunnot julkisten uudisrakennusten - ja peruskorjattavien rakennusten suunnitelmia
- pyydetään viranhaltijoita ja muita rakentamiseen liittyviä tahoja esittelemään toteutettavia uudisrakennuksia

Vastuutahot:

- Vammaisneuvosto
- Alan järjestöt

11. LÄHTEET

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010a. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen Vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4. Helsinki.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380, 3.4.1987.

Finlex - Ajantasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1987/19870380>.

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/759, 18.9.1987.

Finlex - Ajantasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1987/19870759>.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519, 23.6.1977.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>.